Dnro 001/81/2025

Hannele Fremer

31.3.2025

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen tiistaina 1.4.2025 klo 12.00

Lausunto koskien HE 14/2025 vp hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta

Akava ry kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa.

Akava ei hyväksy työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksestä annettuun lakiin ja työaikalakiin esitettyjä työtaisteluoikeuden rajoituksia ja muutoksia. Suojelutyöstä ei tule säätää yleisellä lainsäädännöllä hallituksen esityksessä esitetyllä tavalla. Työaikalain hätätyötä koskevaa säännöstä ei tule muuttaa.

Sääntelylle ei ole painavaa yhteiskunnallista tarvetta. Suojelutyön järjestämisessä työmarkkinakäytännöt ovat vakiintuneet ja niissä ei ole pääsääntöisesti ollut ongelmia. Suojelutyöstä tulisi sopia pohjoismaiseen tapaan työmarkkinaosapuolten kesken.

Esitetty sääntely vaikuttaa suojelutyötä koskeviin neuvotteluihin ja heikentää kannusteita suojelutyöstä sopimiseen. Etenkin, kun työnantajapuolelle ehdotettavat velvoitteet koskien osapuolten keskinäisiä neuvotteluita ja erimielisyyksien ratkaisua ovat riittämättömiä ja epätasapainoisia.

Esityksen mukainen sääntely voi muodostaa tosiasiallisen esteen työtaisteluoikeuden käyttämiselle. Työntekijöillä, virkamiehillä ja viranhaltijoilla on oltava oikeus tehokkaaseen työtaisteluun.

Sääntelyä koskevat prosessuaaliset kysymykset ovat osin tulkinnanvaraisia ja päällekkäisiä. Ongelmakohtia on myös suhteessa kansainvälisiin sopimuksiin.

Työntekijöiden, virkamiesten ja viranhaltijoiden oikeus tehokkaaseen työtaisteluun turvattava

Sääntelyllä turvattavat välttämättömät toiminnot on määritelty hyvin yleisellä tasolla ja saavat keskeisen sisältönsä hallituksen esityksen perusteluteksteistä. Perusoikeuksien rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Rajoitusten olennaisen sisällön tulee ilmetä laista, ja lain säännösten perusteella pitää voida ennakoida rajoitusten todellista käyttöä.

Välttämättömien toimintojen määrittely hyvin yleisellä tasolla on ongelmallista myös sen vuoksi, että sen voidaan katsoa vaikuttavan työnantajan toimintaan. Työnantajien yleisluontoiset suojelutyövaatimukset estävät käytännössä perusoikeuksiin kuuluvan työtaisteluoikeuden käyttöä. Työnantajalla tulee olla velvoite perustella, mitkä työt ja tehtävät edellyttävät suojelutyötä ja antaa suojelutyötä koskevia neuvotteluita varten myös riittävän täsmälliset tiedot.

Perusoikeuksien rajoitusperusteiden näkökulmasta ongelmallista on myös se, että työnantajapuolelle ehdotettavat velvoitteet koskien osapuolten keskinäisiä neuvotteluita ja erimielisyyksien ratkaisua ovat riittämättömiä ja epätarkkoja. Lain sanamuodot kuten ”pyrittävä neuvottelemaan” eivät ole perusoikeuksien rajoitusperusteiden edellyttämää tarkkarajaista ja täsmällistä sääntelyä.

Velvollisuus toimintojen turvaamiseksi on myös epätasapainoinen, kun se asettaa rajoituksia vain työntekijöiden, virkamiesten ja viranhaltijoiden yhdistyksille. Myös työnantajat voivat käyttää työriidan aikana työtaistelutoimia, kuten työsulkuja, painostuskeinona. Esitetyn sääntelyn tulee olla tasapainoista ja koskea myös työantajien työtaistelutoimia.

Esityksessä ei ole arvioitu riittävästi, mitä esitetty sääntely tarkoittaa työntekijöiden ja virkamiesten ja viranhaltijoiden työtaisteluoikeuden, kollektiivisen neuvotteluoikeuden sekä sopimusjärjestelmän toimivuuden kannalta.

Ammatilliseen yhdistymisvapauteen kuuluu olennaisena osana myös kollektiivinen neuvotteluoikeus. Työntekijöillä, virkamiehillä ja viranhaltijoilla on oltava oikeus tehokkaaseen työtaisteluun. Tältä osin esityksessä ei ole riittävästi arvioitu etenkin virkamiesten ja viranhaltijoiden työtaisteluoikeutta koskevaa sääntelyä suhteessa esitettyyn uusiin työtaisteluoikeuden rajoituksiin ja työaikalain muutoksiin.

Koska virkamiesten ja viranhaltijoiden työtaisteluoikeus jo muutoinkin on huomattavasti rajatumpi, korostuvat tämän esitetyn lain vaikutukset heidän osaltaan. Virkamiesten ja viranhaltijoiden lailliset työtaistelukeinot eivät mahdollista niin sanottuja kevyempiä toimia hakukieltoa ja saartoa lukuun ottamatta, vaan vain täysi työnseisaus on

mahdollinen. Näin ollen esitetyn sääntelyn mukaiset voimakkaat velvoitteet, jotka kohdistuvat erityisesti virkamiesten ja viranhaltijoiden tehtäväkenttään, käytännössä murentavat heidän työtaisteluoikeuttaan merkittävällä tavalla.

Esitetty sääntely voi johtaa siihen, että samaa työtaistelutoimenpidettä käsitellään työtuomioistuimessa sekä työntekijä-, virkamies sekä viranhaltijayhdistyksen kotipaikan ja työnantajan kotipaikan käräjäoikeudessa. Tällainen sääntely ei ole tuomioistuinten resurssien käytön näkökulmasta tehokasta ja aiheuttaa merkittäviä oikeusturva- ja oikeudenkäyntikuluriskejä osapuolille.

Akava ei pidä perusteltuna, että esimerkiksi työtaistelun piirissä olevien virkamiesten suojelutyökysymykset käsiteltäisiin yleisissä tuomioistuimissa, kun työtaistelun ulkopuolella olevien virkamiesten suojelutyömääräysten soveltamiskysymykset käsitellään voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti työtuomioistuimessa.

Esitetyn sääntelyn tulkinnanvaraisuus, epätasapainoiset velvoitteet, sanktiomekanismit sekä oikeusturva- ja oikeudenkäyntikuluriski voivat muodostaa käytännössä jo tosiasiallisia esteitä työtaisteluoikeuden käyttämiselle.

Työaikalain hätätyösäännöstä ei tule muuttaa

Akava katsoo, että työaikalain hätätyötä koskevaa säännöstä ei tule muuttaa.

Esitetty työaikalain 19 §:n muutos voi tehdä esitettävästä suojelutyöneuvotteluita koskevasta sääntelystä merkityksettömän. Etenkin, jos työnantajapuolelle esitettäviä velvoitteita ei muuteta velvoittavammiksi.

Esitetty työaikalain 19 §:n muutos on ongelmallinen myös EU-sääntelyn näkökulmasta. Hätätyön teettäminen on tarkoitettu muunlaisiin, ennalta-arvaamattomiin tilanteisiin. Lisäksi esitys ei ota huomioon sen vaikutuksia esimerkiksi työsuojeluviranomaisten edellytyksiin ja resursseihin toimia esitetyn sääntelyn mukaisesti.

Käytännössä hätätyössä, johon voidaan velvoittaa yksinomaan työtaistelun perusteella, olisi tässä merkityksessä kysymys työnantajan työnjohto-oikeuden piirissä käyttämästä oikeudesta rajoittaa työtaistelun vaikutuksia. Tilanne, jossa työnantaja voisi omalla päätöksellään asettaa työtaistelun rajat yksipuolisesti, olisi vastoin järjestäytymisvapauden perusperiaatteita ja Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia.

Perusoikeuksien rajoittaminen oltava välttämätöntä ja oikeasuhtaista

Perustuslain 13 § takaa järjestäytymisvapauden, joka kattaa ammatillisen yhdistymisvapauden ja josta on johdettavissa myös työtaisteluoikeuden perustuslaillinen suoja. Esitetty sääntely rajoittaa perus- ja ihmisoikeutena suojattua työtaisteluoikeutta. Sääntely on tulkinnanvaraista ja epätarkkaa. Myös oikeusturvakysymyksiin liittyy edelleen ongelmia.

Sääntelylle ei ole painavaa yhteiskunnallista tarvetta. Suojelutyön järjestämisessä työmarkkinakäytännöt ovat vakiintuneet ja niissä ei ole pääsääntöisesti ollut ongelmia. Hallituksen esityksessäkin todetaan, että suojelutyön antamisessa ei ole yleisesti ilmennyt merkittäviä ongelmia tai epäselvyyksiä, eikä suojelutyön antamatta jättäminen ole aiheuttanut vakavia vahinkoja (hallituksen esityksen s. 35).

Perusoikeuksien rajoitusperusteiden tulee olla tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä sekä perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä tavoitteen saavuttamiseksi sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään ja rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen tarpeen painoarvoon. Perusoikeuksien rajoituksia säädettäessä on noudatettava vaatimusta perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta eli perusoikeus ei saa menettää merkitystään.

Perusoikeutta rajoitettaessa on myös huolehdittava riittävistä oikeusturvajärjestelyistä. Rajoitukset eivät saa olla myöskään ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Lopuksi

Hallituksen esityksestä puuttuu sääntely koskien suojelutyötä tekeville työntekijöille maksettavia korvauksia. Korvauksilla on merkitystä suojelutyöhön tarvittavan työvoiman saatavuuden kannalta. Lisäksi kynnyksen suojelutyölle tulee olla korkea väärinkäytösten välttämiseksi.

Akava ry:n puolesta

Hannele Fremer
johtava asiantuntija